

CIEKAWOSTKI PRZYRODNICZE

Według danych Międzynarodowego Towarzystwa Ochrony Żubra stado żubrów na całym świecie liczy już ok. 1200 sztuk. Jest jednak nadal zbyt małe. Tzw. margines bezpieczeństwa dla tych zwierząt, które przecież były o krok od wyginięcia wynosi 2000 sztuk.

Nie tak dawno jeszcze Polska miała największe żubrów, ale wyprzedził nas Związek Radziecki. W lasach na terenie europejskiej i azjatyckiej części ZSRR żyje ok. 450 żubrów.

Ostatni spis przeprowadzony w naszych lasach wykazał, że żyje w nich 341 żubrów, 243 spośród nich przebywa na swobodzie, a 98 w ośrodkach zamkniętej hodowli. W miesiącach zimowych zwierzęta te, zarówno przebywające na swobodzie, jak i w wydzielonym terenie są dokarmiane sianem z solą. Np. w okresie zimy 1970—71 r. służba leśna Parku Narodowego w Białowieży dostarczyła żubrom ponad 360 ton siana.

Białowieskie stado żubrów liczy obecnie 209 sztuk, z czego 177 jest na wolności, zaś 32 — w zamkniętych rezerwach.

Latem 1971 r. oczekuje się nowego przychówku w stadzie żubrów żyjących na wolności. Szacuje się, że przyjdzie na świat 35 żubrząt. W ten sposób stado żubrów białowieskich — nie licząc zwierząt z rezerwatu — powiększy się do 212 sztuk. Pobliska Puszcza Borecka przemierzana jest przez świeżo założone stado żubrów, liczące 16 sztuk. W lasach pszczyńskich znajduje się 21 dorosłych żubrów i 7 młodych. „Żubrzym pensjonatem” nazywane są nie-

iedy Niepołomice pod Krakowem, gdzie w ośrodku hodowli zamkniętej przebywa 14 królów puszczy. Natomiast w Smardzewicach k. Opoczna na przymusowym wygnaniu żyje 16 żubrów — samców.

Przed kilkoma laty również w Bieszczadach osiedlono stado żubrów: 8 krów i 11 byków. Przeniesiono je z ośrodków hodowlanych w Puszczy Niepołomickiej oraz lasów pszczyńskich. Zwierzęta świetnie zaaklimatyzowały się w Bieszczadach.

Ich liczba podwoiła się i obecnie — wraz z tegorocznym przychówkiem — wynosi ponad 40 sztuk. Bieszczadzkie żubry znajdują się pod opieką nadleśnictwa w Stuposianach i Tarnowie.

Ponadto w ogrodach zoologicznych znajduje się ok. 20 żubrów.

W lasach świętokrzyskich pojawiły się losie, które wyginęły na tym terenie kilkadziesiąt lat temu. Te rzadkie już w naszym kraju zwierzęta obrały sobie za siedzibę lasy konecko-opoczyńskie, do których przywędrowały prawdopodobnie z Puszczy Kampinoskiej.

W lasach świętokrzyskich przebywają również jelenie, daniela, sarny, borsuki, dziki i inne zwierzęta.

Bóbr jest największym przedstawicielem rzędu gryzoni i obejmuje dwa gatunki: kanadyjski (*Castor canadensis*), mniejszy, żyjący głównie w Kanadzie i na Alasce

Żubry w Puszczy Białowieskiej.

CAF — Moroz

oraz europejski, zwany rzecznym (*Castor fiber*), który w licznych odmianach żyje w Norwegii, Szwecji, Finlandii, NRD i NRF (dolina Łaby), Francji (ujście Rodanu), Związku Radzieckim (najliczniej) i w północnej Polsce.

U nas występuje w woj. gdańskim (stanowisko koło Oliwy), białostockim (1 rezerwat i 8 stanowisk) i olsztyńskim (3 rezerwaty i 2 stanowiska).

Według najnowszych danych stan bobrów w Olsztyńskim osiągnął liczbę 110

sztuk, z tego aż 90 zasiedla wody rzeki Pasieki i jej dopływów. Bobry nad Pasieką pochodzą z Kanady. Główne ostoje w Olsztyńskim to rezerwaty: Kudypy (pow. olsztyński), Eldyty Wielkie (pow. lidzbarski) i Kandyty (Dzikowo, pow. bartoszycki).

Najbliżej miasta Olsztyna — w odległości 6 km — położone jest stanowisko Kudypki (Dajtki), gdzie w 2,5 hektarowym zbiorniku wodnym, potorfowym, żyje rodzina złożona z 6 bobrów. Zdaniem Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Ol

sztynie, przywędrowały one do tego środowiska w 1950 r. z ostoi nad Pasieką. Prawdopodobnie wędrowały dawnym szlakiem swych przodków, którzy znaleźli się tutaj wcześniej niż człowiek...

Widowym śladem ich bytności jest zbudowany przez nie „domek” (żeremie) o rozmiarach 4 × 5 m o kopulastym sklepieniu z drewna i mułu oraz pokaźna tama (6 m długości i 2 m wysokości), służąca utrzymaniu właściwego poziomu wody w środowisku, a także liczne nory w skarpach wysokich tu brzegów.

Największe skupisko bobrów w Olsztyńskim stanowi rezerwat Kudypy, gdzie w 4 żyjących tam rodzinach doliczono się ponad 40 sztuk.

Przed kilku laty bobry osiedliły się również na granicznym odcinku Kanału Augustowskiego. Korzystając z ciszy i spokoju na tym terenie, zwierzęta te, o niezwykle pięknym futrze i równie niezwykłych zdolnościach w dziedzinie budownictwa wodnego, szybko się rozmnożyły. Stado liczy obecnie ok. 200 sztuk.

W woj. bydgoskim znajduje się kilkanaście rezerwatów rzadko już dziś spotykanego w kraju ptactwa wodnego. Pokryte niemal w całości trzcina i sitowiem jezioro Balczewo pod Inowrocławiem upodobały sobie żurawie. Jest to jedno z największych siedlisk tych ptaków na Pomorzu. Na rozlewiskach i mokradłach w okolicach Nowego Dworu, zasobnych w dziką bujną roślinność, żyją orły — rybołowy i czarne bociany.

Na terenie woj. bydgoskiego znajduje się pięć rezerwatów czapli siwej, zwanej „skrzydlatym rybakim”. Siedzibą jej są np. rozległe jeziora położone w sąsiedztwie Mierucina w pow. żnińskim i Reptowa w pow. chełmińskim. Rezerваты, które znajdują się pod stałą ochroną wojewódzkiego konserwatora przyrody odwiedzane są często przez turystów i młodzież szkolną.

Rokrocznie na ziemi szczecińskiej zimą stada łabędzi przylatujące tu z północnej i wschodniej Europy. Tradycyjnym zimowiskiem pięknych ptaków stało się podszczecińskie jezioro Miedwie.

Łabędzie wykorzystują jezioro Miedwie jako punkt zborny i przelotowy. Duże stada tych ptaków zatrzymują się tu przez kilka dni, by następnie odlecieć dalej na południe. Zmęczone wędrówką ptaki dokarmiane są przez okoliczną ludność.

Żółw błotny jest obecnie zwierzęciem rzadkim. Występuje on w kilku bagnistych miejscach na terenie zachodniej Polski, np. w woj. zielonogórskim. Stwierdzono, że siedliskiem tego gatunku jest w naszym kraju Leśnictwo Jezierce w Puszczy Nadnoteckiej (pow. gorzowski). Jest tam niewielkie i niezbyt głębokie jezioro położone w małej kotlinie, które nie ma dopływu ani odpływu wód. Brzegi jeziora są płaskie, porośnięte roślinnością oczeretową. Ma to korzystny wpływ na rozmnażanie się żółwia.

Duże skupisko rosiczki chronionej, owadożernej byliny torfowiskowej znaleziono w okolicy Sępólna Krajeńskiego (woj. bydgoskie). Listki pokryte ruchomymi lepkiemi włoskami wydzielającymi soki trawienne pokrywają torfowiska o bujnych mchach.

W woj. kieleckim znajdują się unikalne pomniki przyrody, niespotykane w innych rejonach kraju. Do najciekawszych należą olbrzymi jałowiec drzewiasty, który rośnie w Ostojowie przy szosie Warszawa — Kraków.

Jałowiec liczy już kilkaset lat, a mimo tego nadal rośnie. Wysokość drzewa wynosi obecnie ponad 7,5 m i zalicza się ono do najwyższych w Europie.

Cis pospolity należy dziś do gatunków rzadkich na naszych ziemiach. Występuje w Karpatach, na Pomorzu oraz na Wyżynie Małopolskiej. W Pieninach i Tatrach spotyka się pojedyncze egzemplarze cisu. Jeden z pięknych okazów cisu, rosnącego na urwistych skałach Łysanek w Tatrach, został wycięty w 1919 r. Podobny los spotkał wiele innych tatrzańskich okazów cisa i dlatego należy od dziś do gatunków ginących w Tatrach. Drewno cisu jest wysoko cenione przez górali, jako materiał do wyrobów rzeźbiarskich. Jeszcze dziś korzenie starych cisów są przedmiotem poszukiwań, ze względu na wyraźną czerwoną barwę drewna, stosowanego przy inkrustacji.

*

Ulewne deszcze wyłobily w rezerwacie roślinnym w Skorocicach k. Buska podziemne korytarze i odsłoniły pieczary, w których wykryto masę niezwykle interesujących dziwów. M. in. w pieczarze dzwonów pokrytej stalaktytami, znajdują się olbrzymie pająki ptaszniki, nietoperze gacki wielkouchy oraz ... ślepe ryby, pływające w podziemnych strumykach. Skorocicki rezerwat jest jednym z najciekawszych obiektów turystycznych Kielecczyzny.

*

Najgłębszy akwen Warmii i Mazur stanowi jezioro Wuksniki w pow. morąskim. Przez wiele lat sądzono, że najgłębsze jego miejsce wynosi 64 m. Niedawno jednak dokładniejszy pomiar wykazał tzw. „głęboczek” 68-metrowy. Jezioro jest niewielkie, ma kształt owalny.

Następne w kolejności pod względem

głębokości akweny to jeziora: Babięta (65 m), Łańskie (54 m) i Taity Ryńskie (51 m). Jest jeszcze wiele jezior, których głębokość sięga 50 m, m. in. Mamry, Leleskie i Pluszne.

Na Warmii i Mazurach wyróżniamy pięć zasadniczych typów jezior. Przeważają sielawowe, stanowiące 46,4% ogólnej powierzchni olsztyńskich akwenów. Jeziora leszczowe i sandaczowe stanowią następne 18,1% powierzchni akwenów, szczupakowe — 15% i karasiowe — 2,4%.

*

Jedyną rzeką w Europie, która jest rezerwatem przyrody na całej długości ze wszystkimi dopływami jest polska rzeka Drwęca. Jest ona w porównaniu z innymi, wyjątkowo czysta, obdarzona lososiowatymi gatunkami ryb i bogatą roślinnością. Nad jej brzegami wznoszą się liczne zabytki architektury.

Naturalne, przyrodnicze walory rzeki są w coraz większym niebezpieczeństwie, bowiem jej wody zanieczyszczają mieszkańcy okolicznych miasteczek i osiedli. Do Drwęcy odprowadza się ścieki komunalne, wyrzuca śmieci lub wysypuje nad brzegami.

Ochrona walorów Drwęcy stała się ważnym i palącym problemem. Zarząd Oddziału PTTK w Golubiu-Dobrzyniu wspólnie z miejscowymi władzami i pomocą wojewódzkiego konserwatora przyrody oraz toruńskich naukowców, podjął energiczne wysiłki w kierunku uratowania rzeki. Chodzi przede wszystkim o zaprzestanie zanieczyszczania rzeki, zarybienie jej i uporządkowanie brzegów. Przewiduje się także kompleksowe, turystyczne zagospodarowanie doliny Drwęcy.

Opracował: Bogdan Major